

പതിനഞ്ചാം കേരള നിയമസഭ

**പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച കമ്മിറ്റി
(2021-2023)**

മൂന്നാമത് റിപ്പോർട്ട്
(2022 മാർച്ച് മാസം 18-ാം തീയതി സഭയിൽ സമർപ്പിച്ചത്)

**[പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച സമിതി (2016-19)യുടെ പത്താമത് റിപ്പോർട്ടിലെ
(വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പാരിസ്ഥിതികാവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള
പാഠ്യപുസ്തകങ്ങളുടെ ആവശ്യകത സംബന്ധിച്ച പ്രത്യേക റിപ്പോർട്ട്)
ശിപാർശകളിന്മേൽ സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടികൾ സംബന്ധിച്ച]**

**കേരള നിയമസഭാ സെക്രട്ടേറിയറ്റ്
തിരുവനന്തപുരം
2021**

**പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച കമ്മിറ്റി
(2021-2023)**

മൂന്നാമത് റിപ്പോർട്ട്

(2022 മാർച്ച് മാസം 18-ാം തീയതി സഭയിൽ സമർപ്പിച്ചത്)

[പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച സമിതി (2016-19)യുടെ പത്താമത് റിപ്പോർട്ടിലെ
(വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പാരിസ്ഥിതികാവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള
പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ആവശ്യകത സംബന്ധിച്ച പ്രത്യേക റിപ്പോർട്ട്)
ശിപാർശകളിന്മേൽ സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടികൾ സംബന്ധിച്ച്]

സമിതിയുടെ ഘടന	...
ആമുഖം	...
അദ്ധ്യായം I : റിപ്പോർട്ട്	...
അദ്ധ്യായം II : സമിതിയുടെ ശുപാർശകളും അതിന്മേൽ സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടികളും സംബന്ധിച്ച വിശദാംശം.	...
അദ്ധ്യായം III : സർക്കാർ മറുപടി ലഭ്യമാക്കാത്ത ശുപാർശകൾ സംബന്ധിച്ച വിശദാംശം.	...
അദ്ധ്യായം IV: സമിതിയുടെ തുടർ ശുപാർശകൾ.	...

പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച കമ്മിറ്റി
(2021-2023)

ഘടന

അദ്ധ്യക്ഷൻ :

ശ്രീ. ഇ.കെ. വിജയൻ

അംഗങ്ങൾ:

ശ്രീ. പി. കെ. ബഷീർ

ശ്രീ. എൽദോസ് പി. കുന്നപ്പിള്ളിൽ

ശ്രീ. ജോബ് മൈക്കിൾ

ശ്രീ.ലിന്റോ ജോസഫ്

ശ്രീ. ടി.ഐ. മധുസൂദനൻ

ശ്രീ. കെ.ഡി. പ്രസേനൻ

ശ്രീമതി യു. പ്രതിഭ

ശ്രീ. സജീവ് ജോസഫ്,

നിയമസഭാ സെക്രട്ടേറിയറ്റ്

ശ്രീ. എസ്. വി. ഉണ്ണികൃഷ്ണൻ നായർ, സെക്രട്ടറി

ശ്രീമതി ഷബാന അജ്ജം, ജോയിന്റ് സെക്രട്ടറി

ശ്രീമതി ദീപ വി., ഡെപ്യൂട്ടി സെക്രട്ടറി

ശ്രീ. ജോമി കെ. ജോസഫ്, അണ്ടർ സെക്രട്ടറി

ആമുഖം

പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച സമിതി (2016-19)യുടെ 10-ാമത് റിപ്പോർട്ട് (വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പരിസ്ഥിതികാവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ആവശ്യകത സംബന്ധിച്ച പ്രത്യേക റിപ്പോർട്ട്) 02.02.2018-ൽ കൂടിയ സമിതിയോഗം അംഗീകരിച്ച് 2018 ഫെബ്രുവരി 6-ാം തീയതി സഭയിൽ സമർപ്പിക്കുകയുണ്ടായി. റിപ്പോർട്ടിലെ ശുപാർശകളിന്മേൽ സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി സംബന്ധിച്ച ആക്ഷൻ ടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടാണിത്.

2021 നവംബർ മാസം 29-ാം തീയതി കൂടിയ സമിതിയോഗം ഈ റിപ്പോർട്ട് അംഗീകരിച്ചു.

തിരുവനന്തപുരം.
2021 നവംബർ 29.

 ഇ.കെ. വിജയൻ,
അദ്ധ്യക്ഷൻ,
പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച കമ്മിറ്റി.

അദ്ധ്യായം I

റിപ്പോർട്ട്

പതിനാലാം കേരള നിയമസഭയുടെ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച സമിതി (2016-19) യുടെ പത്താമത് റിപ്പോർട്ട് (വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പാരിസ്ഥിതികാവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ആവശ്യകത സംബന്ധിച്ച പ്രത്യേക റിപ്പോർട്ട്) 2018 ഫെബ്രുവരി 6-ാം തീയതി സഭയിൽ സമർപ്പിക്കുകയുണ്ടായി. വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പാരിസ്ഥിതികാവബോധം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള പാഠ്യപദ്ധതിയുടെ ആവശ്യകത സംബന്ധിച്ച് ലഭിച്ച നിവേദനം പരിശോധിച്ച സമിതി ഈ വിഷയം ആധുനിക കാലഘട്ടത്തിൽ വളരെ ഗൗരവമായി ചർച്ച ചെയ്യപ്പെടേണ്ടതും നാളത്തെ പൗരൻമാരായ കുട്ടികളിൽ പരിസ്ഥിതി സൗഹാർദ്ദ മാനസികാവസ്ഥ രൂപപ്പെടുത്തുന്നതിൽ അനിവാര്യമാണെന്നും വിലയിരുത്തുകയുണ്ടായി. പ്രസ്തുത വിഷയത്തിൽ ബന്ധപ്പെട്ട ഉദ്യോഗസ്ഥരിൽ നിന്നും സമിതി തെളിവെടുപ്പ് നടത്തുകയും ആയതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലും സമിതിയുടെ നിർദ്ദേശങ്ങളും ശുപാർശകളും ഉൾക്കൊള്ളിച്ചുകൊണ്ടും സഭയിൽ സമർപ്പിച്ച റിപ്പോർട്ടിൽ 11 ശുപാർശകളാണ് ഉൾപ്പെടുത്തിയിരുന്നത്.

2. സമിതിയുടെ ശുപാർശകളിന്മേൽ അനന്തര നടപടികൾ സ്വീകരിക്കുന്നതിലേക്കായി റിപ്പോർട്ടിന്റെ പകർപ്പ് സർക്കാരിലേക്ക് അയച്ചുകൊടുക്കുകയുണ്ടായി. പ്രസ്തുത ശുപാർശകളിൽ 4-ാം നമ്പർ ശുപാർശയൊഴികെയുള്ളവയുടെ നടപടി പത്രിക ലഭ്യമാക്കിയത് സമിതി പരിഗണിക്കുകയും ശുപാർശ 1,7,11 എന്നിവയിന്മേലുള്ള മറുപടി തൃപ്തികരമല്ലാത്തതിനാൽ വിശദമായ റിപ്പോർട്ട് ആവശ്യപ്പെടുകയും ശുപാർശ നം. 6,8,10 എന്നിവയ്ക്കുള്ള മറുപടിയിന്മേൽ അധിക വിവരം ആരായുകയും ചെയ്തു. റിപ്പോർട്ടിലെ ശുപാർശകളിന്മേൽ സമിതി അംഗീകരിച്ച നടപടി പത്രികകൾ, മറുപടി തൃപ്തികരമല്ലാത്തതിനാൽ സമിതി വിശദമായ റിപ്പോർട്ട് ആവശ്യപ്പെട്ടവ, സമിതി ആവശ്യപ്പെട്ട അധികവിവരങ്ങൾ എന്നിവ ഈ റിപ്പോർട്ടിന്റെ രണ്ടാം അദ്ധ്യായത്തിൽ ചേർത്തിരിക്കുന്നു.

3. പരിസ്ഥിതി വകുപ്പ് നാളിതുവരെ നടപടി റിപ്പോർട്ടുകൾ ലഭ്യമാക്കാത്തതിൽ സമിതി അതൃപ്തി രേഖപ്പെടുത്തുന്നു. നടപടി വിവരം ലഭ്യമാക്കാത്ത ശുപാർശ സംബന്ധിച്ച വിശദാംശം ഈ റിപ്പോർട്ടിന്റെ മൂന്നാം അദ്ധ്യായത്തിലും സമിതിയുടെ തുടർശുപാർശകൾ നാലാം അദ്ധ്യായത്തിലും ചേർത്തിരിക്കുന്നു.

അദ്ധ്യായം II

സമിതിയുടെ ശിപാർശകളും അവയിന്മേൽ സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടികൾ സംബന്ധിച്ച വിശദാംശവും

ശിപാർശ നമ്പർ 1

കേരളത്തിലെ വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ സിലബസ്സിൽ നിലവിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന പരിസ്ഥിതി ശാസ്ത്ര പഠനം പരിസ്ഥിതി അവബോധമുള്ള ഒരു പുതുതലമുറയെ വാർത്തെടുക്കാൻ പര്യാപ്തമാണോ എന്ന കാര്യം പരിസ്ഥിതി രംഗത്തെയും വിദ്യാഭ്യാസ രംഗത്തെയും വിദഗ്ദ്ധരുൾപ്പെട്ട ഒരു സമിതിയുടെ മേൽനോട്ടത്തിൽ പരിശോധിക്കുകയും പഠനം നടത്തുകയും ചെയ്യുന്നതിനെക്കുറിച്ച് ചർച്ചകൾ നടന്നു വരുന്നതായി സമിതി മനസ്സിലാക്കുന്നു. ആയതിനാൽ ഇക്കാര്യത്തിൽ ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകളുടെ ഏകോപനത്തോടടുത്തുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഉണ്ടാകണമെന്നും അതിന്റെ വെളിച്ചത്തിൽ ഓരോ ക്ലാസ്സിലെയും സിലബസ്സിൽ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധമായ കാര്യങ്ങളിൽ ആവശ്യമായ മാറ്റം വരുത്തുന്നതിനും പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണം തന്റെ ഉത്തരവാദിത്തമാണ് എന്ന ബോധം ഓരോ വിദ്യാർത്ഥിയിലും ഉണ്ടാക്കുന്നതിനുമുള്ള നടപടി സ്വീകരിക്കണമെന്നും സമിതി ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി

പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ ഡി2/297/2019/പൊ.വി.വ തീയതി 22.01.2021)

ലോവർ പ്രൈമറി തലത്തിൽ പരിസര പഠനം ഒരു പ്രധാന വിഷയമാണ്. കുട്ടിക്ക് തന്റെ പരിസരത്തെ നിരീക്ഷിക്കാനും ചുറ്റുപാടിലെ ജീവിതങ്ങളും അജീവിയ ലോകവും തമ്മിലുള്ള പാരസ്പര്യത്തെ ആനന്ദത്തോടെ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനും നിരവധി പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തിയാണ് പാഠപുസ്തകങ്ങൾ തയ്യാറാക്കിയിട്ടുള്ളത്. തുടർന്നുള്ള ക്ലാസ്സുകളിൽ പരിസ്ഥിതിയെ പ്രത്യേക വിഷയമായല്ല മറ്റെല്ലാ വിഷയങ്ങളിലും ഉൾച്ചേർന്ന ഒരു പ്രധാന ആശയമായാണ് പാഠ്യപദ്ധതി സമീപിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഭാഷയിലും ഗണിതത്തിലുമെല്ലാം പരിസ്ഥിതി ചർച്ചകൾ കടന്നുവരുന്നുണ്ട്. വിവിധ മത്സരങ്ങളും ബോധവൽക്കരണ പരിപാടികളും ശാസ്ത്രീയ അന്വേഷണങ്ങളും ജൈവ വൈവിധ്യ രജിസ്റ്റർ

നിർമ്മാണം പോലുള്ള സാങ്കേതിക പ്രവർത്തനങ്ങളുമെല്ലാം വിദ്യാലയങ്ങളിൽ നടന്നു വരുന്നു. പൊതുവെ നോക്കിയാൽ പൊതുവിദ്യാലയങ്ങളിലെ കുട്ടികൾ പുലർത്തുന്ന ഉയർന്ന പാരിസ്ഥിതിക ബോധം ഇതിന്റെയെല്ലാം പ്രതിഫലനം ആണെന്ന് കാണാം.

(11.02.2021 -ലെ സമിതിയോഗം പരിഗണിക്കുകയും മറുപടി തൃപ്തികരമല്ലാത്തതിനാൽ വിശദമായ റിപ്പോർട്ട് ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു.)

ശിപാർശ നമ്പർ 2

എല്ലാ ബിരുദ കോഴ്സുകളിലെയും പാഠ്യക്രമത്തിൽ യു.ജി.സി. നിർദ്ദേശാനുസരണമുള്ള പരിസ്ഥിതി പഠനം ഉൾക്കൊള്ളിക്കുകയും പഠിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു എന്ന് ഉറപ്പുവരുത്തുന്നതിനായി ഒരു അവലോകന സമിതിക്ക് രൂപം നൽകണമെന്ന് സമിതി ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി

ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ (ബി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ 371/ബി1/2018/ഉ.വി.വ തീയതി 03.01.2020)

കേരളത്തിലെ വിവിധ സർവ്വകലാശാലകളിൽ ബിരുദതലത്തിൽ നിലവിൽ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച പഠനം ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇക്കാര്യം ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ കൗൺസിൽ പരിശോധിക്കുന്നതാണ്.

(30.10.2020-ലെ സമിതിയോഗം അംഗീകരിക്കുകയും ആക്ഷൻടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ തീരുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു)

ശിപാർശ നമ്പർ 3

പരിസ്ഥിതി ശാസ്ത്രം എന്ന വിഷയത്തിൽ ഒരു വർഷക്കാലയളവിൽ പഠിപ്പിക്കാവുന്ന തരത്തിലുള്ള ഒരു പ്രത്യേക സർട്ടിഫിക്കറ്റ് കോഴ്സ് ആരംഭിക്കണമെന്നും പ്രസ്തുത സർട്ടിഫിക്കറ്റുള്ള ഉദ്യോഗാർത്ഥികൾക്ക് പബ്ലിക് സർവ്വീസ് കമ്മീഷൻ പ്രത്യേക പരിഗണന നൽകി നിയമനങ്ങൾ നൽകുന്നതിനുള്ള നടപടി സ്വീകരിക്കണമെന്നും സമിതി ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി

ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ (ബി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ 371/ബി1/2018/ഉ.വി.വ തീയതി 03.01.2020)

പരിസ്ഥിതിയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് വിവിധ ഡിപ്ലോമ, സർട്ടിഫിക്കറ്റ് കോഴ്സുകൾ

മഹാത്മാഗാന്ധി സർവ്വകലാശാലയിൽ ആരംഭിക്കുന്നതിനായി തീരുമാനിച്ചിട്ടുണ്ട്. ശ്രീ ശങ്കരാചാര്യ സർവ്വകലാശാലയിൽ സർട്ടിഫിക്കറ്റ് പ്രോഗ്രാം ആരംഭിച്ചിട്ടുണ്ട്.

(30.10.2020 ലെ സമിതിയോഗം അംഗീകരിക്കുകയും ആക്ഷൻടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ തീരുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു)

ശിപാർശ നമ്പർ 5

വംശനാശം സംഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതും, അതീവ പ്രാധാന്യമുള്ള ജനസ്സിൽപ്പെട്ടവയുമായ സസ്യങ്ങളെ സംരക്ഷിക്കുന്നതിന് സ്കൂൾ കോമ്പൗണ്ടിലും കോളേജ് കോമ്പൗണ്ടിലും കുറഞ്ഞത് പത്ത് സെന്റ് സ്ഥലമെങ്കിലും നീക്കിവച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും എല്ലാ വർഷവും കുട്ടികളുടെ ബയോഡൈവേഴ്സിറ്റി കോൺഗ്രസ് സ്റ്റേറ്റുതലത്തിൽ നടത്തുന്നതായും അതിനായി ഒരു ബയോഡൈവേഴ്സിറ്റി കോ-ഓർഡിനേറ്ററെ നിയമിച്ചിട്ടുള്ളതായും സമിതി മനസ്സിലാക്കുന്നു. ജില്ലാ തലത്തിലും താഴെത്തട്ടുവരെയും അത്തരം പരിപാടികൾ സംഘടിപ്പിക്കുന്നത് ഉചിതമായിരിക്കുമെന്നും അതിനാവശ്യമായ ബയോഡൈവേഴ്സിറ്റി കോ-ഓർഡിനേറ്റർമാരെ നിയമിക്കണമെന്നും സമിതി നിർദ്ദേശിക്കുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി

ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ (കെ) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ കെ1/233/2018/ഉ.വി.വ തീയതി 21.07.2020)

വംശനാശം സംഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതും അതീവ പ്രാധാന്യമുള്ള ജനസ്സിൽപ്പെട്ടവയുമായ സസ്യങ്ങളെ സംസ്ഥാനത്തെ കോളേജുകളിലെ ബോട്ടണി ഡിപ്പാർട്ട്മെന്റിന്റെ കീഴിലുള്ള ബോട്ടാനിക്കൽ ഗാർഡനിൽ സംരക്ഷിക്കുന്നു. പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിന്റെ പ്രാധാന്യം പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സെമിനാറുകൾ, സിമ്പോസിയങ്ങൾ, മീറ്റിങ്ങുകൾ എന്നിവ സംഘടിപ്പിക്കുകയും പ്ലാസ്റ്റിക്കിന്റെ ഉപയോഗം പരമാവധി കുറയ്ക്കുന്നതിനുള്ള പ്രചാരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ സംഘടിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. എൻ.സി.സി ഓഫീസർമാർ ഉൾപ്പെടുന്ന ബയോ ഡൈവേഴ്സിറ്റി കോ-ഓർഡിനേറ്റർമാരുടെ നേതൃത്വത്തിൽ എല്ലാ വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥാപനങ്ങളിലും വൃക്ഷത്തെ നടീലും പരിചരണവും നടത്തിവരുന്നുണ്ട്. പരിസ്ഥിതി പ്രവർത്തനങ്ങൾ സംഘടിപ്പിക്കുന്നതിന് വേണ്ടി ക്യാമ്പസുകളിൽ ഫോറസ്റ്റ് നേച്ചർ ക്ലബ് രൂപീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. കോളേജ് ക്യാമ്പസിൽ കുറച്ച് സ്ഥലം ഇതിലേക്കായി നീക്കി വയ്ക്കുകയും ഔഷധസസ്യ തോട്ടവും അപൂർവ്വയിനം ചെത്തി പുനോട്ടവും

നിർമ്മിക്കുകയും അവയെ കൃത്യമായി പരിപാലിച്ചുപോരുകയും ചെയ്യുന്നു. ഹരിതകേരള മിഷന്റെ സഹകരണത്തോടെ ചില കോളേജുകളിൽ 10 സെന്റ് സ്ഥലത്ത് പച്ചതൂരുത്ത് എന്ന ചെറുവനം സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ പുരോഗമിക്കുന്നു. ഇതിനോട് അനുബന്ധിച്ച് ഫലവൃക്ഷങ്ങൾ നട്ടുപിടിപ്പിച്ച് പക്ഷികൾക്ക് വന്നിരിക്കുവാനുള്ള സൗകര്യം ക്രമീകരിക്കാനുള്ള പദ്ധതിയും ആവിഷ്കരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ചിത്രശലഭങ്ങൾക്കായുള്ള ഉദ്യാനവും ക്രമീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ബയോ ഡൈവേഴ്സിറ്റി കോ-ഓർഡിനേറ്ററായി നേച്ചർ ക്ലബ്ബ് കൺവീനർമാരെ നിയമിച്ചിട്ടുണ്ട്. കൂടാതെ ബയോ ഡൈവേഴ്സിറ്റി പരിരക്ഷിക്കാനായി കേരള സംസ്ഥാന ബയോ ഡൈവേഴ്സിറ്റി ബോർഡുമായി ചേർന്ന് എൻ.എസ്.എസ് ബോധവൽക്കരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തിവരുന്നു. എല്ലാ എഞ്ചിനീയറിംഗ് ബിരുദകോഴ്സുകളിലും ഒന്നാം വർഷം തന്നെ 'Sustainable Engineering' എന്ന വിഷയം പാഠ്യപദ്ധതിയിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ഇതു കൂടാതെ ക്യാമ്പസുകളിൽ കേരള സ്റ്റാർട്ട് അപ് മിഷന്റെ സഹായത്തോടു കൂടി ഉദ്യാന സംരംഭകർക്ക് പ്രോത്സാഹനം നൽകുവാൻ ഉദ്ദേശിക്കുന്നു.

(24.11.2021 ലെ സമിതിയോഗം അംഗീകരിക്കുകയും ആക്ഷൻടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ തീരുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു)

ശിപാർശ നമ്പർ 6

എല്ലാ വർഷവും ജൂൺ 5-ന് ലോക പരിസ്ഥിതി ദിനം ആചരിക്കുന്നതിന്റെ ഭാഗമായി നമ്മുടെ സംസ്ഥാനത്ത് വൃക്ഷത്തൈകൾ വെച്ചുപിടിപ്പിക്കുന്ന ചടങ്ങ് സംഘടിപ്പിക്കാറുണ്ട്. എന്നാൽ ഇങ്ങനെ നടന്ന ചെടികൾക്ക് പിന്നീട് ഒരു സംരക്ഷണവും ലഭിക്കുന്നില്ല എന്ന ആക്ഷേപവും നിലവിലുണ്ട്. ലോകത്തിന്റെ മറ്റ് പല പ്രദേശങ്ങളിലും ഇക്കാലയളവിൽ വേനൽക്കാലമാണ്. എന്നാൽ കേരളത്തിന്റെ മഴക്കാലവും ജൂൺ മാസത്തിലെ പരിസ്ഥിതി ദിനത്തിൽ മരം വെച്ചുപിടിപ്പിക്കുന്നതിന്റെ ശാസ്ത്രീയതയിൽ സമിതിക്ക് സംശയമുണ്ട്. മഴക്കാലത്ത് നടന്ന സസ്യങ്ങളിൽ ഏറിയപങ്കും നശിക്കുന്നതിനിടയാകുന്നുണ്ടെന്നും വൃക്ഷത്തൈകൾ വേനൽക്കാലത്ത് നട്ടുവളർത്തിയെടുക്കാൻ കഴിഞ്ഞാൽ നല്ലതായിരിക്കുമെന്നും വേരുകൾ ഭൂമിയിൽ ഉറപ്പിച്ചു നിർത്തുന്നതിന് വേനൽക്കാലം ഉചിതമായിരിക്കുമെന്നും സമിതി നിരീക്ഷിക്കുന്നു. ആയതിനാൽ ഇക്കാര്യം സംബന്ധിച്ച് ഒരു ശാസ്ത്രീയ പഠനം നടത്തണമെന്ന് സമിതി ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി

(എ) വനം വന്യജീവി (ഇ) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ FWL-193/ഇ 3/2018/വനം, തീയതി 26.03.2019)

സാമൂഹിക വനവൽക്കരണത്തിന്റെ പ്രധാന ലക്ഷ്യം വനേതര പ്രദേശങ്ങളിൽ ജനപങ്കാളിത്തത്തോടുകൂടി വൃക്ഷാവരണം വർദ്ധിപ്പിക്കുക, ജനങ്ങൾക്ക് ആവശ്യമായ തടി, ഫലങ്ങൾ, ഔഷധങ്ങൾ മറ്റ് വനേതരവിഭവങ്ങൾ എന്നിവ ലഭ്യമാക്കുക എന്നതാണ് ഇതിന്റെ ഭാഗമായി എല്ലാ വർഷവും ലോക പരിസ്ഥിതി ദിനത്തോടനുബന്ധിച്ച് വിദ്യാർത്ഥികളെയും പൊതുജനങ്ങളെയും പങ്കെടുപ്പിച്ചു കൊണ്ട് വിവിധതരം വൃക്ഷത്തൈകൾ വിതരണം നടത്താറുണ്ട്. വിദ്യാർത്ഥികളെ കൂടാതെ സമൂഹത്തിന്റെ വിവിധ തലങ്ങളിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന സ്ഥാപനങ്ങൾ, യുവജനസംഘടനകൾ, പത്രമാധ്യമങ്ങൾ, പൊതുമേഖലാ സ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നിവർ വൃക്ഷത്തൈകൾ വാങ്ങി അവരുടെ അധീനതയിലുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ വച്ചുപിടിപ്പിച്ച് സംരക്ഷിക്കാറുണ്ട്. ഇപ്രകാരം വിതരണം ചെയ്യപ്പെടുന്ന തൈകളുടെ ഉത്തരവാദിത്തവും സംരക്ഷണവും തൈകൾ കൈപ്പറ്റുന്നവരിൽ നിക്ഷിപ്തമാണ്. തുടർ പരിപാലനത്തിന് ആവശ്യമായ ഫണ്ട് വനം വകുപ്പിന് ലഭ്യമാകാറില്ല. വനം വകുപ്പ് നേരിട്ട് നട്ടുപിടിപ്പിക്കുന്ന തൈകളുടെ സംരക്ഷണ ചുമതല മാത്രമാണ് വനം വകുപ്പിനുള്ളത്. വിതരണം ചെയ്യുന്ന തൈകൾ പരമാവധി അതിജീവിക്കുന്നുണ്ടെന്ന് ഉറപ്പുവരുത്തുവാൻ കഴിയുന്ന രീതിയിലുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ വിവിധ വകുപ്പുകളെ ഏകോപിപ്പിച്ച് വനം വകുപ്പ് നടത്തിവരുന്നുണ്ട്.

സ്കൂൾ തലത്തിൽ അദ്ധ്യപകർ, പി.ടി.എ പ്രതിനിധി, വിദ്യാർത്ഥി പ്രതിനിധി, വാർഡ് മെമ്പർ എന്നിവർ ഉൾപ്പെട്ട കമ്മിറ്റിയും കോളേജ് തലത്തിൽ പ്രിൻസിപ്പിളിന്റെ പ്രതിനിധിയും പരിസ്ഥിതി പ്രവർത്തകർ, പഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റ്/നോമിനി, എൻ.എസ്.എസ് പ്രോഗ്രാം ഓഫീസർ എന്നിവർ ഉൾപ്പെട്ട കമ്മിറ്റിയും പഞ്ചായത്ത് തലത്തിൽ പഞ്ചായത്ത് പ്രസിഡന്റ് ക്ഷേമകാര്യസ്ഥിരം അദ്ധ്യക്ഷൻ എന്നിവരുടെ നേതൃത്വത്തിൽ ഉദ്യോഗസ്ഥർ, സ്കൂൾ ഹെഡ്മാസ്റ്റർമാർ, സന്നദ്ധസംഘടന പ്രതിനിധികൾ, പൊതുപ്രവർത്തകർ എന്നിവർ അംഗങ്ങളായ കമ്മിറ്റിയുമാണ് നട്ടു പിടിപ്പിച്ച തൈകളുടെ നിലനിൽപ്പും, വളർച്ചയും വിലയിരുത്തുന്നതിനും, അതിജീവനശതമാനം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനും സർക്കാർ നിർദ്ദേശിച്ചിരിക്കുന്നത്. ഇപ്രകാരമുള്ള കമ്മിറ്റികൾ പഞ്ചായത്ത് തലത്തിലും

സ്കൂൾ, കോളേജ് തലങ്ങളിലും രൂപീകരിച്ച് നടപ്പിലാക്കാനുള്ള സംവിധാനം നിലവിൽ ഉണ്ട്. 2016, 2017 വർഷങ്ങളിൽ വനം വകുപ്പ് വിതരണം ചെയ്ത വൃക്ഷത്തൈകളുടെ അതീജീവന ശതമാനം തിട്ടപ്പെടുത്തിയതിൽ 2016-ൽ വിതരണം ചെയ്ത തൈകളിൽ 55.24 ശതമാനവും 2017-ൽ വിതരണം ചെയ്ത തൈകളിൽ 62.53 ശതമാനവും അതീജീവിച്ചിട്ടുള്ളതായി കണ്ടെത്തിയിട്ടുണ്ട്.

കേരളത്തിൽ ജൂൺ മാസം കാലവർഷം ആരംഭിച്ച് ഡിസംബർ വരെ തുലാവർഷ മഴ ലഭിക്കാറുണ്ട്. തൈകളുടെ വേര് വളർച്ചക്കും അതീജീവനത്തിനും ജീവനസ്ഥിരതയ്ക്കും മേൽകാലാവസ്ഥയും ജലലഭ്യതയും അത്യന്താപേക്ഷിതമാണ്. ജലദൗർലഭ്യം അനുഭവപ്പെടാതിരിക്കുന്നതിന് മഴക്കാലത്ത് വൃക്ഷത്തൈകൾ വച്ചുപിടിപ്പിക്കുന്നതാണ് അഭികാമ്യം. മറ്റ് നാനാ കൃഷിവിളകൾക്കും ഈ രീതി തന്നെയാണ് അവലംബിക്കുന്നത്. മഴക്കാലത്ത് തൈകൾ നടുന്നത് മൂലം ജലസേചനവും തന്മൂലമുള്ള സാമ്പത്തികബാധ്യതയും ഒഴിവാക്കാവുന്നതാണ്.

പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച സമിതിയുടെ ശുപാർശ പ്രകാരം മഴക്കാലമാണോ വേനൽക്കാലമാണോ വൃക്ഷത്തൈകൾ നട് വളർത്തിയെടുക്കാൻ നല്ലത് എന്ന വിഷയത്തിൽ കേരള ഫോറസ്റ്റ് റിസർച്ച് ഇൻസ്റ്റിറ്റ്യൂട്ട് (KFRI) മുഖേന ശാസ്ത്രീയപഠനം നടത്തി റിപ്പോർട്ട് സമർപ്പിക്കാൻ സോഷ്യൽ ഫോറസ്ട്രി പ്രിൻസിപ്പൽ ചീഫ് ഫോറസ്റ്റ് കൺസർവേറ്റർക്ക് നിർദ്ദേശം നൽകിയിട്ടുണ്ട്.

(14.05.2019 ലെ സമിതിയോഗം അംഗീകരിക്കുകയും ആക്ഷൻടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ തീരുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു)

(ബി) കൃഷി (ഫാംസ്) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ 2411206/എഎഫ്2/2018/കൃഷി, തീയതി 05.02.2020)

മഴക്കാലത്ത് നടുന്ന സസ്യങ്ങളിൽ ഏറിയ പങ്കും നശിക്കുന്നതിന് ഇടയാകുന്നുണ്ടെന്നും വൃക്ഷത്തൈകൾ വേനൽക്കാലത്ത് വളർത്തിയെടുക്കാൻ കഴിഞ്ഞാൽ നല്ലതായിരിക്കുമെന്നും ആയതിനാൽ ഇത് സംബന്ധിച്ച ഒരു ശാസ്ത്രീയ പഠനം നടത്തുവാൻ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ച സമിതി ശുപാർശ ചെയ്തിരുന്നു. ഇത് സംബന്ധിച്ച് കാർഷിക സർവ്വകലാശാല പഠനം നടത്തി സമർപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന വിശദാംശങ്ങൾ ചുവടെ ചേർക്കും പ്രകാരമാണ്.

സാധാരണയായി വർഷക്കാല തുടക്കത്തിലാണ് വൃക്ഷതൈകൾ നടാറുള്ളത്. മഴയോടനുബന്ധിച്ചുള്ള മണ്ണിലെ ജലലഭ്യതയാണ് ഇതിന് പ്രധാനകാരണമായി കാണുന്നത്. എന്നിരിക്കിലും പലപ്പോഴും വർഷക്കാലത്ത് വെള്ളം കെട്ടിനിൽക്കുന്ന പ്രദേശങ്ങളിൽ തൈകൾ നശിച്ച് പോകുന്നതായി കണ്ടിട്ടുണ്ട്. വൃക്ഷതൈകൾ പൊതുവേ കരുത്താർജ്ജിച്ച സ്വയം പര്യാപ്തമാകുന്നതിന് 2-3 മാസം ആവശ്യമാണ്. ഈ സമയം വെള്ളക്കെട്ട്, മണ്ണിന്റെ മോശം അവസ്ഥ, കളശല്യം എന്നിവ തൈകളുടെ വളർച്ചയെ സാരമായി ബാധിക്കാറുണ്ട്. നല്ല പരിപാലന മുറകൾ പാലിച്ചില്ലെങ്കിൽ തൈകൾ നശിക്കാൻ കാരണമാകും

ഇക്കാരണങ്ങളാൽ വേനൽക്കാലത്ത് വൃക്ഷതൈകൾ നട്ടുവളർത്തുന്നത് ഏറെ അഭികാമ്യമാണ്. ജനുവരി ഫെബ്രുവരി മാസങ്ങളിൽ തൈകൾ നട്ടുകയും വിജയകരമായി വളർത്തുകയും ചെയ്താൽ വേരുകൾ കരുത്തുറ്റതാകുകയും തുടർന്ന് വരുന്ന കാലവർഷത്തിന്റെ പ്രയോജനം പൂർണ്ണമായും ഉപയോഗപ്പെടുത്തി ഉയർന്ന വളർച്ചാനിരക്ക് നേടാവുന്നതുമാണ്.

വേനൽക്കാലം ആയതിനാൽ തൈകൾ നനയ്ക്കൽ അനിവാര്യമാണ്. ഇതിനായി താരതമ്യേന ചിലവ് കുറഞ്ഞ മൺകുടവും തിരിയും. (Wick irrigation) ഉപയോഗിച്ചുള്ള ജലസേചനം അവലംബിക്കാവുന്നതാണ്.

വൃക്ഷനടീൽ പൊതു നിർദ്ദേശങ്ങൾ

1. ഓരോ പ്രദേശത്തെ മണ്ണിനും ഭൂപ്രകൃതിക്കും അനുയോജ്യമായ വൃക്ഷങ്ങൾ നടന്നായി തെരഞ്ഞെടുക്കണം. ഉയർന്ന നിരക്കിലുള്ള തൈകളുടെ നാശം അശാസ്ത്രീയമായ വൃക്ഷതൈ തെരഞ്ഞെടുക്കൽ വഴിയാണ്.
2. ചുരുങ്ങിയത് മൂന്ന് വർഷത്തേക്കെങ്കിലും തൈകൾ ശാസ്ത്രീയമായി പരിപാലിക്കേണ്ടതാണ്. ഒന്നാം വർഷവും രണ്ടാം വർഷവും മൂന്ന് പ്രാവശ്യം നിശ്ചയമായും കള പഠിക്കേണ്ടതാണ്. തുടർന്നുള്ള അഞ്ച് വർഷം വർഷത്തിൽ ഓരോ തവണയും കള പഠിക്കേണ്ടതാണ്.
3. തൈ നടുന്നതിന് മുമ്പായി ജലസംരക്ഷണത്തിനായി കഴിക്ക് ചുറ്റും പ്ലാസ്റ്റിക് ഫോം എടുക്കേണ്ടതാണ്.
4. തൈകൾ ശാസ്ത്രീയമായി നടേണ്ടതാണ്.
5. മൃഗങ്ങളിൽ നിന്നുള്ള സംരക്ഷണത്തിനായി ടീ ഗാർഡ് വെക്കേണ്ടതാണ്.

- 6. രണ്ടാം വർഷം മുതൽ ചുരുങ്ങിയത് അഞ്ച് വർഷത്തേക്കെങ്കിലും വിവിധ വളർച്ചാഘട്ടങ്ങളിൽ ശാസ്ത്രീയ വളപ്രയോഗം ചെയ്യേണ്ടതാണ്.
- 7. തൈ നട്ട് ആദ്യ 2 വർഷങ്ങളിൽ ഉണ്ടാകുന്ന പാർശ്വ മുക്തങ്ങൾ, ശാവകൾ എന്നിവ 2 മീറ്റർ ഉയരം വരെ മുറിച്ചുമാറ്റാവുന്നതാണ്.(തടി വൃക്ഷങ്ങൾക്ക് പ്രത്യേകിച്ചും)
- 8. വൃക്ഷത്തെ സംരക്ഷണം മുറുകളായി കീട നിയന്ത്രണം, രോഗ നിയന്ത്രണം എന്നിവ സമയാസമയങ്ങളിൽ അവലംബിക്കേണ്ടതാണ്.
- 9. വൃക്ഷങ്ങൾ വളർന്ന് വരുമ്പോൾ പാർശ്വ ശിഖരങ്ങൾക്ക് കൂടിയ വളർച്ചയുണ്ടെങ്കിൽ അവ ശാസ്ത്രീയ pruning മുറകൾ പാലിച്ച് നീക്കം ചെയ്യേണ്ടതാണ്.

(30.10.2020 ലെ സമിതിയോഗം പരിഗണിക്കുകയും അധികവിവരം ആരായുകയും ചെയ്തു)

സമിതി ആരാഞ്ഞ അധിക വിവരം

പരിസ്ഥിതി ദിനമായ ജൂൺ 5 കേരളത്തിന്റെ കാലാവസ്ഥയിൽ വൃക്ഷത്തെകൾ നടന്നതിന് അനുയോജ്യമാണോ എന്നും കേരളത്തിന്റെ ഭൂപ്രകൃതിക്കും കാലാവസ്ഥക്കും അനുയോജ്യമായ മരങ്ങളാണോ ഇതിനായി തെരഞ്ഞെടുക്കുന്നത് എന്നതും സംബന്ധിച്ചുള്ള ഒരു അധികവിവര റിപ്പോർട്ട് ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് കൃഷി വകുപ്പിനോട് ആവശ്യപ്പെട്ടു.

ശിപാർശ നമ്പർ 7

എൽ.പി. വിഭാഗത്തിലെ അധ്യാപകർക്ക് വേനൽക്കാലത്ത് പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ വിഷയത്തിൽ പരിശീലനം നൽകി വരുന്നുണ്ടെന്നും കുട്ടികൾക്ക് എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാകുന്നതിനായി 'വേനൽപച്ച' പോലെയുള്ള പുസ്തകങ്ങൾ തയ്യാറാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്നും ഇക്കഴിഞ്ഞ വർഷം മുതൽ പൊതു വിദ്യാലയങ്ങളിൽ 'ഗ്രീൻ പ്രോട്ടോകോൾ' നടപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള നടപടി ആരംഭിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും എല്ലാ സ്കൂളുകളിലും 'ഒരു ഇക്കോ ക്ലബ്ബ്' തുടങ്ങുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നും ചുറ്റുപാടുമുള്ള മരങ്ങൾ തിരിച്ചറിയുക, പരിസ്ഥിതി ദിനത്തിൽ മരങ്ങൾ വച്ചുപിടിപ്പിക്കുക എന്നീ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തിവരുന്നതായും സമിതി നിരീക്ഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ എൽ.പി സ്കൂളുകളിലെ അധ്യാപകർക്കുമാത്രമായി പരിശീലനം പരിമിതപ്പെടുത്തുന്നത് ഒരു പോരായ്മയാണെന്നും കോളേജുകളുൾപ്പെടെയുള്ള എല്ലാ വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥാപനങ്ങളിലെയും അധ്യാപകർക്കും പരിസ്ഥിതി വിജ്ഞാനരംഗത്തെ പ്രഗൽഭരായവരുടെ പരിശീലനം ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് സമിതി നിർദ്ദേശിക്കുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി
പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ ഡി2/297/2019/പൊ.വി.വ തീയതി 22.01.2021)

പരിസ്ഥിതി രംഗത്ത് ഉണ്ടാകുന്ന പുതിയ പ്രവണതകളും അറിവുകളും മനസ്സിലാക്കുന്നതിനും പഠന പഠനാനുബന്ധ പ്രവർത്തനങ്ങളെ കൂടുതൽ ഗുണാത്മകമാക്കുന്നതിനും അധ്യാപകർക്ക് പരിശീലനം നൽകുന്നത് സ്വാഗതാർഹമാണ്. കോളേജ് തലത്തിൽ അധ്യാപകർക്ക് ഈ രംഗത്ത് പരിശീലനവും കൂടുതൽ ഇടപെടലും ആവശ്യമാണ്.

(11.02.2021 -ലെ സമിതിയോഗം പരിഗണിക്കുകയും മറുപടി തൃപ്തികരമല്ലാത്തതിനാൽ വിശദമായ റിപ്പോർട്ട് ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു.)

ശിപാർശ നമ്പർ 8

യു.ജി.സി. നിയമങ്ങൾ പ്രകാരം എല്ലാ സർവ്വകലാശാലകളും അവരുടെ സിലബസ്സിൽ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ചുള്ള പാഠ്യഭാഗങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടെന്നും എല്ലാ യൂണിവേഴ്സിറ്റികളിലും പരിസ്ഥിതി ശാസ്ത്ര വിഭാഗം പ്രവർത്തിക്കുന്നുണ്ടെന്നും പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ വിഭാഗത്തിൽ എസ്.സി.ഇ.ആർ.ടി. ഇക്കാര്യം നിഷ്കർഷിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും എല്ലാ ക്ലാസ്സിലെയും സിലബസ്സിന്റെ പൂർണ്ണമായ രൂപം ഓൺലൈനായി ലഭ്യമാക്കുന്നതിനുള്ള നടപടി സ്വീകരിച്ചുവരികയാണെന്നും സമിതിക്ക് മനസ്സിലാക്കുവാൻ സാധിച്ചു. വിഷയം സിലബസ്സിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടോയെന്നും സൂട്ടുകളിൽ പ്രസ്തുത ഭാഗം പഠിപ്പിക്കുന്നുണ്ടോയെന്നും നിരീക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള ശരിയായ സംവിധാനം നിലവിലില്ലെന്ന് ചർച്ചയിൽ സമിതിക്ക് ബോധ്യപ്പെട്ടു. ആയതിനാൽ ഇക്കാര്യത്തിൽ അടിയന്തരമായി മോണിറ്ററിംഗ് സംവിധാനം രൂപീകരിക്കണമെന്ന് സമിതി ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി
(എ) ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ (ബി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ 371/ബി12018/ഉ.വി.വ തീയതി 03.01.2020)

യു.ജി.സി. നിയമങ്ങൾ പ്രകാരം എല്ലാ സർവ്വകലാശാലകളും പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ചുള്ള പാഠ്യഭാഗങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടോ എന്നും പ്രസ്തുതഭാഗം

പഠിപ്പിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നും നിരീക്ഷിക്കുന്നതിനായി ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ കൗൺസിലിനെ ചുമതലപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

(30.10.2020 ലെ സമിതിയോഗം അംഗീകരിക്കുകയും ആക്ഷൻടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ തീരുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു)

(ബി) പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ ഡി2/297/2019/പൊ.വി.വ തീയതി 22.01.2021)

സ്കൂൾ സിലബസ്സിൽ പരിസ്ഥിതി പ്രത്യേക ഭാഗമായി പഠിപ്പിക്കുന്ന രീതി നിലവിലില്ല. എന്നാൽ എല്ലാ വിഷയങ്ങളിലും പരിസ്ഥിതി കടന്നു വരുന്നുണ്ട്. അപ്പോൾ പരിസ്ഥിതി പഠനത്തിന് പ്രത്യേകമായ മോണിറ്ററിംഗ് സംവിധാനം ആവശ്യമില്ല.

(11.02.2021 ലെ സമിതിയോഗം പരിഗണിക്കുകയും അധികവിവരം ആരായുകയും ചെയ്തു)

സമിതി ആരാഞ്ഞ അധികവിവരം

ഒന്നു മുതൽ പ്ലസ്ടു വരെയുള്ള ക്ലാസ്സുകളിലെ പാഠഭാഗങ്ങളിൽ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ചുള്ള ഏതൊക്കെ ഭാഗങ്ങളാണ് ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന റിപ്പോർട്ട് അടിയന്തരമായി ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പിനോട് ആവശ്യപ്പെട്ടു.

ശിപാർശ നമ്പർ 9

പരിസ്ഥിതി പ്രവർത്തനങ്ങൾ വിദ്യാർത്ഥി സമൂഹത്തിലേക്ക് എത്തിക്കുന്നതിനായി രൂപപ്പെടുത്തിയ 'ഭൂമിത്ര സേന ക്ലബുകൾ' സംസ്ഥാനത്തുടനീളം ആരംഭിക്കുന്നതിനും പ്രവർത്തനം ഏകോപിപ്പിക്കുന്നതിനും ഉള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ ശക്തിപ്പെടുത്തണമെന്ന് സമിതി നിർദ്ദേശിക്കുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി

ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ (കെ) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ കെ1/233/2018/ഉ.വി.വ തീയതി 21.07.2020)

പരിസ്ഥിതി പഠന വകുപ്പിന്റെ ആഭിമുഖ്യത്തിൽ സംസ്ഥാനത്തെ വിവിധ കോളേജുകളിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിൽ വിദ്യാർത്ഥികളുടെ പങ്കാളിത്തം ഉറപ്പ് വരുത്തുന്നതിന്റെ ഭാഗമായി കോളേജുകളിൽ ഭൂമിത്രസേനാ ക്ലബുകൾ രൂപീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

(24.11.2021 ലെ സമിതിയോഗം അംഗീകരിക്കുകയും ആക്ഷൻടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ തീരുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു)

ശിപാർശ നമ്പർ 10

വിദ്യാലയങ്ങളിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ പ്രാധാന്യം പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സെമിനാറുകൾ, സിമ്പോസിയങ്ങൾ തുടങ്ങിയവ സംഘടിപ്പിക്കുക, പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തെ ആധാരമാക്കിയുള്ള കർമ്മപദ്ധതികൾക്കും ആസൂത്രണത്തിനും മറ്റും വരുന്ന അധിക ചെലവുകൾക്ക് ആവശ്യമായ ധനസഹായം നൽകുക എന്നീ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കൊപ്പം വിദ്യാർത്ഥികളിൽ പാരിസ്ഥികാവബോധം വളർത്തണമെന്ന ഉദ്ദേശലക്ഷ്യത്തോടെ കേരളത്തിലെ സ്കൂൾ/ഉന്നത വിദ്യാഭ്യാസ പാഠ്യ പദ്ധതികൾ പരിഷ്കരിക്കുകയും പഠിപ്പിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുള്ളതിന്റെ പരിണിതഫലം ശാസ്ത്രീയവും സമഗ്രവുമായ പഠനത്തിനും വിധേയമാക്കണമെന്നും, അവ എത്രത്തോളം ഫലപ്രാപ്തിയിലെത്തിയിട്ടുണ്ടെന്നുള്ള സമഗ്രപഠനംകൂടി നടത്തണമെന്നും സമിതി ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി

(എ) ഉന്നതവിദ്യാഭ്യാസ (കെ) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ കെ1/233/2018/ഉ.വി.വ തീയതി 21.07.2020)

പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിന്റെ പ്രാധാന്യം പ്രചരിപ്പിക്കുന്നതിനും പ്ലാസ്റ്റിക്സിന്റെ ഉപയോഗം പരമാവധി കുറയ്ക്കുന്നതിനും, സെമിനാറുകൾ, സിമ്പോസിയങ്ങൾ, മീറ്റിങ്ങുകൾ എന്നിവ സംഘടിപ്പിക്കുന്നു. ബോട്ടണി, സുവോളജി, ജ്യോഗ്രഫി, ജിയോളജി ഡിപ്പാർട്ടുമെന്റുകളുടെ ആഭിമുഖ്യത്തോടുകൂടി ഭൗമദിനം, ഓസോൺ ദിനം, ലോക പരിസ്ഥിതി ദിനം തുടങ്ങിയവയുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സെമിനാറുകൾ, സിമ്പോസിയങ്ങൾ എന്നിവ സംഘടിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്.

(24.11.2021 ലെ സമിതിയോഗം അംഗീകരിക്കുകയും ആക്ഷൻടേക്കൺ റിപ്പോർട്ടിൽ ഉൾപ്പെടുത്താൻ തീരുമാനിക്കുകയും ചെയ്തു)

(ബി) പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ ഡി2/297/2019/പൊ.വി.വ തീയതി 22.01.2021)

വിദ്യാലയത്തിനു ചുറ്റുമുള്ള ജൈവവൈവിധ്യത്തെക്കുറിച്ചറിയുന്നതിനും സംരക്ഷിക്കുന്നതിനുള്ള താൽപര്യം വിദ്യാർത്ഥികളിൽ വളർത്തുന്നതിനും പ്രകൃതി വിഭവ സംരക്ഷണത്തിന്റെ പ്രാധാന്യത്തെക്കുറിച്ച് അവബോധം ജനിപ്പിക്കുന്നതിനുമായി സംസ്ഥാനത്തെ വിദ്യാലയങ്ങളിൽ 'ജൈവ വൈവിധ്യ ഉദ്യാനം' എന്ന പദ്ധതി 2017-18

അധ്യയന വർഷം സംസ്ഥാനത്ത് 1200 വിദ്യാലയങ്ങളിൽ നടപ്പിലാക്കി. സ്കൂളുകൾക്കായി 10000/-രൂപ (പതിനായിരം രൂപ മാത്രം) നിരക്കിൽ 1200 സ്കൂളുകൾക്കായി 12000000/- (ഒരു കോടി ഇരുപതു ലക്ഷം രൂപ മാത്രം) അനുവദിക്കുകയുണ്ടായി.

(11.02.2021 ലെ സമിതിയോഗം പരിഗണിക്കുകയും അധിക വിവരം ആരായുകയും ചെയ്തു)

സമിതി ആരാഞ്ഞ അധിക വിവരം

'ജൈവവൈവിധ്യ ഉദ്യാനം' എന്ന പദ്ധതി ഏതൊക്കെ സ്കൂളുകളിൽ നടപ്പിലാക്കിയിട്ടുണ്ട് എന്നത് സംബന്ധിച്ച ഒരു റിപ്പോർട്ട് ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ വകുപ്പിനോട് ആവശ്യപ്പെട്ടു.

ശിപാർശ നമ്പർ 11

സ്കൂളുകളിൽ പരിസ്ഥിതി പഠനം നിർബന്ധമാക്കിയതു കൊണ്ടുമാത്രം വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് പരിസ്ഥിതിയോട് സ്നേഹമുണ്ടാകുമെന്നും അതിനെ സംരക്ഷിക്കുവാൻ അവർ ശ്രമിക്കുമെന്നും സമിതി കരുതുന്നില്ല. പരീക്ഷയ്ക്ക് ജയിക്കുവാനും ജോലി നേടുവാനുമുള്ള ഒരു മാർഗ്ഗം എന്നതിലുപരി, പ്രകൃതിയോടും പരിസ്ഥിതിയോടും താൽപ്പര്യമുണ്ടാകുന്ന തരത്തിലുള്ള ഫീൽഡ് പ്രോജക്ടുകൾ പഠനത്തിന്റെ ഭാഗമായി ഉണ്ടാകണമെന്നും വനവും മണ്ണും പുഴയുമെല്ലാം അവർക്ക് പ്രചോദനമാകുന്ന രീതിയിൽ 'നേരറിവുകൾ' നൽകുന്ന സംവിധാനത്തിലേക്ക് പരിസ്ഥിതി പഠനം മാറണമെന്നും സമിതി നിർദ്ദേശിക്കുന്നു.

സർക്കാർ സ്വീകരിച്ച നടപടി
പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പ്

(സർക്കാർ കത്ത് നമ്പർ ഡി2/297/2019/പൊ.വി.വ., തീയതി 22.01.2021)

കുട്ടികളിൽ പരിസ്ഥിതിയെക്കുറിച്ചുള്ള അവബോധം ഉണ്ടാക്കുന്നതിനും അത് പൊതുജനങ്ങളിലേയ്ക്ക് എത്തിക്കുന്നതിനും പ്രകൃതി വിഭവങ്ങളുടെ സംരക്ഷണത്തിനുമായി ബയോ ഡൈവേഴ്സിറ്റി എന്ന പുതിയ പദ്ധതി 2018-19 വർഷം മുതൽ നടപ്പാക്കുന്നു. സ്കൂളുകളിൽ ജൈവ വൈവിധ്യ പാർക്ക് ഉണ്ടാക്കുന്നതിനു പുറമെ വിലയിരുത്തൽ, സെമിനാർ, ശില്പശാല മുതലായവയ്ക്ക് വേണ്ടിയും വിഭാവനം ചെയ്യുന്ന ഈ പദ്ധതിയിൽ 2018-19 ലെ പദ്ധതി പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കായി 300.00 ലക്ഷം (മൂന്നു ലക്ഷം രൂപ മാത്രം) തുക വകയിരുത്തിയിരിക്കുന്നു.

(11.02.2021 ലെ സമിതിയോഗം പരിഗണിക്കുകയും മറുപടി തൃപ്തികരമല്ലാത്തതിനാൽ വിശദമായ റിപ്പോർട്ട് ആവശ്യപ്പെടുകയും ചെയ്തു.)

അദ്ധ്യായം III

നടപടി റിപ്പോർട്ട് ലഭ്യമാക്കാത്ത ശിപാർശ

പരിസ്ഥിതി വകുപ്പ്

ശിപാർശ നമ്പർ 4

ഇന്ത്യയിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിനും പ്രകൃതി വിഭവ സംരക്ഷണത്തിനും വേണ്ടുന്ന ധാരാളം ശ്രമങ്ങൾ നടന്നു വരുന്നതായി കാണാം. ഇന്ത്യയിലെ പരിസ്ഥിതി നയത്തോടുള്ള നിലക്കണ "പരിസ്ഥിതിക്കും വികസനത്തിനുമായുള്ള ദേശീയ പരിരക്ഷണ തന്ത്രവും നയപ്രഖ്യാപനവും (1992)" എന്ന രേഖ എല്ലാ സംസ്ഥാനങ്ങൾക്കും ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് അയച്ചുകൊടുത്തിരുന്നു എന്നും അത് അതേപടി അംഗീകരിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽ സമാനമായ ഒരു സംസ്ഥാന നയം ഉണ്ടാക്കുകയോ വേണമെന്ന് സംസ്ഥാനങ്ങളോട് ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നുവെന്നും സമിതി മനസ്സിലാക്കുന്നു. കേരള സംസ്ഥാന ശാസ്ത്ര സാങ്കേതിക പരിസ്ഥിതി കമ്മിറ്റി ദേശീയ രേഖയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വിദഗ്ദ്ധരുമായി ചർച്ച ചെയ്യുകയും ചെയ്തിരുന്നു. എന്നാൽ സംസ്ഥാന പരിസ്ഥിതി നയം രൂപീകരിക്കുന്നതിനും പ്രഖ്യാപിക്കുന്നതിനും നാളിതുവരെ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല എന്ന് സമിതി നിരീക്ഷിക്കുന്നു. ആയതിനാൽ സംസ്ഥാന പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിനുകും വിധമുള്ള ഒരു സംസ്ഥാന പരിസ്ഥിതി നയത്തിന് രൂപം നൽകണമെന്ന് സമിതി ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

അദ്ധ്യായം IV

സമിതിയുടെ തുടർശിപാർശകൾ

1. ഇന്ത്യയിൽ പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിനും പ്രകൃതി വിഭവ സംരക്ഷണത്തിനും വേണ്ടുന്ന ധാരാളം ശ്രമങ്ങൾ നടന്നു വരുന്നതായി കാണാം. ഇന്ത്യയിലെ പരിസ്ഥിതി നയത്തോടുടുത്തു നിൽക്കുന്ന "പരിസ്ഥിതിക്കും വികസനത്തിനുമായുള്ള ദേശീയ പരിരക്ഷണ തന്ത്രവും നയപ്രഖ്യാപനവും (1992)" എന്ന രേഖ എല്ലാ സംസ്ഥാനങ്ങൾക്കും ഇന്ത്യാ ഗവൺമെന്റ് അയച്ചുകൊടുത്തിരുന്നു എന്നും അത് അതേപടി അംഗീകരിക്കുകയോ അല്ലെങ്കിൽ സമാനമായ ഒരു സംസ്ഥാന നയം ഉണ്ടാക്കുകയോ വേണമെന്ന് സംസ്ഥാനങ്ങളോട് ആവശ്യപ്പെട്ടിരുന്നുവെന്നും സമിതി മനസ്സിലാക്കുന്നു. കേരള സംസ്ഥാന ശാസ്ത്ര സാങ്കേതിക പരിസ്ഥിതി കമ്മിറ്റി ദേശീയ രേഖയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ വിദഗ്ദ്ധരുമായി ചർച്ച ചെയ്യുകയും ചെയ്തിരുന്നു. എന്നാൽ സംസ്ഥാന പരിസ്ഥിതി നയം രൂപീകരിക്കുന്നതിനും പ്രഖ്യാപിക്കുന്നതിനും നാളിതുവരെ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല എന്ന് സമിതി നിരീക്ഷിക്കുന്നു. ആയതിനാൽ സംസ്ഥാന പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണത്തിനുകും വിധമുള്ള ഒരു സംസ്ഥാന പരിസ്ഥിതി നയത്തിന് രൂപം നൽകണമെന്ന് സമിതി പരിസ്ഥിതി വകുപ്പിനോട് ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.
2. കേരളത്തിലെ വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ സിലബസ്സിൽ നിലവിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്ന പരിസ്ഥിതി ശാസ്ത്ര പഠനം പരിസ്ഥിതി അവബോധമുള്ള ഒരു പുതുതലമുറയെ വാർത്തെടുക്കാൻ പര്യാപ്തമാണോ എന്ന കാര്യം പരിസ്ഥിതി രംഗത്തെയും വിദ്യാഭ്യാസ രംഗത്തെയും വിദഗ്ദ്ധരുൾപ്പെട്ട ഒരു സമിതിയുടെ മേൽനോട്ടത്തിൽ പരിശോധിക്കുകയും പഠനം നടത്തുകയും ചെയ്യുന്നതിനെക്കുറിച്ച് ചർച്ചകൾ നടന്നു വരുന്നതായി സമിതി മനസ്സിലാക്കുന്നു. ആയതിനാൽ ഇക്കാര്യത്തിൽ ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകളുടെ ഏകോപനത്തോടെയുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഉണ്ടാകണമെന്നും അതിന്റെ വെളിച്ചത്തിൽ ഓരോ ക്ലാസ്സിലെയും സിലബസ്സിൽ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധമായ കാര്യങ്ങളിൽ ആവശ്യമായ മാറ്റം വരുത്തുന്നതിനും പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണം തന്റെ ഉത്തരവാദിത്തമാണ് എന്ന ബോധം ഓരോ വിദ്യാർത്ഥിയിലും ഉണ്ടാക്കുന്നതിനുമുള്ള നടപടി സ്വീകരിക്കണമെന്നും സമിതി പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പിനോട് ശിപാർശ ചെയ്യുന്നു.

3. പരിസ്ഥിതി ദിനമായ ജൂൺ 5 കേരളത്തിന്റെ കാലാവസ്ഥയിൽ വൃക്ഷത്തൈകൾ നടന്നതിന് അനുയോജ്യമാണോ എന്നും കേരളത്തിന്റെ ഭൂപ്രകൃതിക്കും കാലാവസ്ഥക്കും അനുയോജ്യമായ മരങ്ങളാണോ ഇതിനായി തിരഞ്ഞെടുക്കുന്നത് എന്ന് സംബന്ധിച്ചുള്ള ഒരു അധികവിവര റിപ്പോർട്ട് ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് കൃഷി വകുപ്പിനോട് സമിതി ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

4. എൽ.പി. വിഭാഗത്തിലെ അദ്ധ്യാപകർക്ക് വേനൽക്കാലത്ത് പരിസ്ഥിതി സംരക്ഷണ വിഷയത്തിൽ പരിശീലനം നൽകി വരുന്നുണ്ടെന്നും കുട്ടികൾക്ക് എളുപ്പത്തിൽ മനസ്സിലാക്കുന്നതിനായി 'വേനൽപച്ച' പോലെയുള്ള പുസ്തകങ്ങൾ തയ്യാറാക്കിയിട്ടുണ്ടെന്നും ഇക്കഴിഞ്ഞ വർഷം മുതൽ പൊതു വിദ്യാലയങ്ങളിൽ 'ഗ്രീൻ പ്രോട്ടോകോൾ' നടപ്പാക്കുന്നതിനുള്ള നടപടി ആരംഭിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും എല്ലാ സ്കൂളുകളിലും 'ഒരു ഇക്കോ ക്ലബ്' തുടങ്ങുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടെന്നും ചുറ്റുപാടുമുള്ള മരങ്ങൾ തിരിച്ചറിയുക, പരിസ്ഥിതി ദിനത്തിൽ മരങ്ങൾ വച്ചുപിടിപ്പിക്കുക എന്നീ പ്രവർത്തനങ്ങൾ നടത്തിവരുന്നതായും സമിതി നിരീക്ഷിക്കുന്നു. എന്നാൽ എൽ.പി സ്കൂളുകളിലെ അദ്ധ്യാപകർക്കുമാത്രമായി പരിശീലനം പരിമിതപ്പെടുത്തുന്നത് ഒരു പോരായ്മയാണെന്നും കോളേജുകളിൽപ്പെടെയുള്ള എല്ലാ വിദ്യാഭ്യാസ സ്ഥാപനങ്ങളിലെയും അദ്ധ്യാപകർക്കും പരിസ്ഥിതി വിജ്ഞാനരംഗത്തെ പ്രഗൽഭരായവരുടെ പരിശീലനം ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് സമിതി പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പിനോട് ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

5. ഒന്നു മുതൽ പ്ലസ് ടു വരെയുള്ള ക്ലാസ്സുകളിലെ പാഠഭാഗങ്ങളിൽ പരിസ്ഥിതി സംബന്ധിച്ചുള്ള ഏതൊക്കെ ഭാഗങ്ങളാണ് ഉൾക്കൊള്ളിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന റിപ്പോർട്ട് അടിയന്തരമായി ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പിനോട് സമിതി ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

6. 'ജൈവവൈവിധ്യ ഉദ്യാനം' എന്ന പദ്ധതി ഏതൊക്കെ സ്കൂളുകളിൽ നടപ്പിലാക്കിയിട്ടുണ്ട് എന്ന് സംബന്ധിച്ച ഒരു റിപ്പോർട്ട് ലഭ്യമാക്കണമെന്ന് പൊതുവിദ്യാഭ്യാസ (ഡി) വകുപ്പിനോട് സമിതി ശുപാർശ ചെയ്യുന്നു.

7. സ്കൂളുകളിൽ പരിസ്ഥിതി പഠനം നിർബന്ധമാക്കിയതു കൊണ്ടുമാത്രം വിദ്യാർത്ഥികൾക്ക് പരിസ്ഥിതിയോട് സ്നേഹമുണ്ടാകുമെന്നും അതിനെ സംരക്ഷിക്കുവാൻ

